

Hakija Helsingin rikospoliisi

Asia Nimen suoja

Annettu 26.09.2005

LAUSUNTOPYYNTÖ

Tekijänoikeusneuvostolle esitetyt kysymykset

Hakija pyytää tekijänoikeusneuvostoa lausumaan siitä,

täyttyykö tutkintapyyntöissä esitetyssä asiastossa jokin, Suomen laissa rangaistavaksi säädetty, tekijänoikeusnormin loukkaus?

Selostus asiasta

Ulkopoliittisen instituutin toimistopäällikkö A on pyytänyt poliisia tutkimaan, loukkaako Johan Beckman Instituten julkaisema "Yhteiskuntapoliittinen tiede- ja kulttuurilehti Ulkopoliitiikka" Ulkopoliittikan instituutin julkaisemaa "Ulkopoliitiikka" -lehden tuotemerkkiä ja tuotesuojaa sekä tekijänoikeutta.

Ulkopoliitiikka -lehti on kansainvälinen politiikan erityiskysymyksiä käsittelevä maksullinen aikakauslehti, joka on perustettu vuonna 1961 Paasikiviseuran toimesta. Vuodesta 1971 lehteä on kustantanut sitoutumaton tutkimuslaitos Ulkopoliittinen instituutti.

Toukokuussa 2004 ilmestyi "Yhteiskuntapoliittinen tiede- ja kulttuurilehti Ulkopoliitiikka". Tutkimuspyynnön mukaan, lehden markkinoinnissa ei kuitenkaan käytetä koko nimeä, vaan lehden kansinimenä ja mainonnassa käytetään sanaa Ulkopoliitiikka, mistä aiheutuu sekaannusta.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntonaan seuraavan. Tekijänoikeusneuvosto ottaa tehtävänsä mukaisesti kantaa tekijänoikeuslain tulkintaan asiassa, eikä lausu muiden oikeudenalojen mahdollisesti tarjoamasta suojasta.

Teoksen käsitteestä ja tekijänoikeudesta

Tekijänoikeuslain (404/1961) 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on teokseen tekijänoikeus. Teos voi ilmetä myös muulla tavalla kuin lain esimerkkiluettelon mukaisena teoslajina. Pykälän 2 momentin mukaan selittävää piirustusta ja tietokoneohjelmaa suojataan kirjallisena teoksena.

Teoksella tekijänoikeudellisessa merkityksessä tarkoitetaan henkisen luomistyön tuotetta. Kirjallinen tai taiteellinen tuote on tekijänoikeudella suojattu, jos sitä voidaan pitää tekijänsä luovan työn omaperäisenä tuloksena. Tällöin se niin sanotusti ylittää teoskynnyksen eli on tekijänoikeuslain tarkoittama teos. Suojan edellytyksenä ei ole muita erityisiä vaatimuksia. Esimerkiksi tuotteen kirjallisella tai taiteellisella tasolla ei ole merkitystä, ei myöskään sen aikaansaamiseksi vaaditulla työ- tai tietomäärällä. Myös käytännöllistä käyttötarkoitusta toteuttava tuote voi olla teos. Erään teosharkinnassa apuna käytetyn määritelmän mukaan teoskynnys ylittyy, jos voidaan olettaa, ettei kukaan muu itsenäisesti vastaavaan työhön ryhtyessään olisi tehnyt samanlaista teosta. Ratkaisu teoskynnyksen ylittymisestä tehdään tapauskohtaisella harkinnalla. Myös teoksen osan on itsenäistä tekijänoikeussuojaa saadakseen yllettävä teostasoon.

Teostasovaatimusta voidaan arvioida eri tavoin riippuen teoslajista. Perinteisten kirjallisten ja esimerkiksi maalaustaiteen teosten osalta teostasovaatimuksia voidaan luonnehtia alhaiseksi, koska ne usein jo itsessään ilmentävät tekijänsä persoonallisuutta. Käyttötaiteen osalta taas on yleensä edellytetty huomattavaa omaperäisyyttä, koska käyttötarkoitus usein sanelee tuotteen muodon pikemminkin kuin tekijänsä henkinen luomistyö.

Lyhytkin runo tai vaikkapa iskulause voi olla periaatteessa tekijänoikeuden suojaama. Haarmann (Tekijänoikeus & lähioikeudet, Helsinki 1999, s. 56) käyttää esimerkkinä Eeva Joenpellon romaanin nimeä "Neito kulkee vetten päällä", jota voitaneen pitää siinä määrin itsenäisenä ja omaperäisenä, että teossuoja tulee sen kohdalla kysymykseen. Haarmann pitää kuitenkin esimerkkiään enemmän poikkeuksena kuin sääntönä: "Mitä lyhyemmästä ilmaisusta on kysymys, sitä todennäköisempää on, ettei se ylitä niitä itsenäisyyden ja omaperäisyyden vaatimuksia, joita tekijänoikeussuojan saaminen edellyttää" (Haarmann s. 56).

TekijäL 51 §:n mukaan kirjallista tai taiteellista teosta ei ole lupa saattaa yleisön saataviin käyttäen sellaista teoksen nimeä tahi tekijän salanimeä tai nimimerkkiä, että teos tai tekijä helposti voidaan sekoittaa aikaisemmin julkistettuun teokseen tai tekijään. Teoksen nimeltä ei tämän säännöksen yhteydessä edellytetä itsenäisyyttä tai omaperäisyyttä suojan kriteerinä. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu että puhtaat yleiskielen sanat tai yleisluontoiset nimet eivät voi saada suojaa tekijänoikeuslain 51 §:n nojalla (Niiranen - Tarkela, Tekijänoikeuden sanakirja, Helsinki 2000, s. 93).

TekijäL 56 a §:n mukaan tahallinen tai törkeän huolimaton toiminta vastoin 51 §:n säännöstä on rangaistava tekijänoikeusrikkomuksena.

Tekijänoikeudella ei anneta yksinoikeutta ideoihin ja yleisiin periaatteisiin, vaan niiden teoksessa ilmenevään omaperäiseen ja luovaan ilmenemismuotoon.

Tekijänoikeusneuvoston aiempi käytäntö

Tekijänoikeusneuvosto aiemmassa lausuntokäytännössä ei lyhyitä ilmaisia ole pääsääntöisesti pidetty tekijänoikeudellisesti suojattavina teoksina. Tekijänoikeusneuvosto on katsonut, että tekijänoikeussuojan piiriin eivät ole kuuluneet ilmaiset "Aqua Seitsen Seitsemisen lähdevesi" (TN 2004:13), "Puhdas Elämä Lapselle" (TN 2001:12), "Save the Wildlife" (TN 1995:16) eikä "Villi tyttö etsii iloista ja menevää miestä...kiinnostaako?" (TN 1992:15). Runoilijan nimeä ei pidetty tekijänoikeussuojaa nauttivana teoksena (TN 2003:13). Sanonnat "Lycka till", "Onks Viljoo näkyny?", "Aha" eivät saaneet tekijänoikeussuojaa (TN 1986:8), kuten ei myöskään teoksen nimi "Steissi" (TN 1992:7) eivätkä eräät sävelteosten nimet (TN 1998:3). Web-grafiikkaan sisältyneet tekstit "Hae tuote" ja "Hae tuotteet" eivät olleet tekijänoikeuslaissa tarkoitettuja kirjallisia teoksia (TN 2004:10), kuten ei myöskään neonvalolla toteutettu teksti "I love you" (TN 2004:11).

Lausunnossa TN 1991:5 katsottiin, että "ATK-sanakirja" -niminen tietotekniikan alan sanakirjan nimi ei saanut yleisluonteisuutensa vuoksi suojaa TekijäL 51 §:n nojalla.

Lausuntopyynnössä tarkoitettu aineisto ja vastaukset lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin

Täytyykö tutkintapyynnössä esitetystä asiastossa jokin, Suomen laissa rangaistavaksi säädetty, tekijänoikeusnormin loukkaus?

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että sille esitettyä kysymystä ei ole täsmennetty siten, että siihen voitaisiin antaa kokonaisuudessaan tyhjentävä vastaus. Tekijänoikeusneuvosto tulkitsee kysymyksen niin, että halutaan vastaus siihen, loukkaako Johan Beckman Instituten julkaisema "Yhteiskuntapoliittinen tiede- ja kulttuurilehti Ulkopoliitikka" Ulkopoliittikan instituutin julkaiseman "Ulkopoliitikka" -lehden tekijänoikeuslaissa määriteltyjä oikeuksia.

Tekijänoikeusneuvosto ei toimivaltansa puitteissa ota kantaa siihen, onko kyseessä esimerkiksi laissa sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa tarkoitettu toiminta.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että sana "Ulkopoliitikka" ei nimenä edusta sellaista itsenäisyyttä ja omaperäisyyttä, että se voisi saada tekijänoikeuslaissa teokselle tarkoitettua suojaa.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että TekijäL 51 §:n mukaan, kirjallista tai taiteellista teosta ei ole lupa saattaa yleisön saataviin käyttäen sellaista teoksen nimeä, että teos helposti voidaan sekoittaa aikaisemmin julkistettuun teokseen. Teoksen nimeltä ei tässä yhteydessä edellytetä itsenäistä teoskynnyksen ylittämistä. Tekijänoikeusneuvostolle oheistettuun materiaaliin on liitetty kirjanen "Yhteiskuntapoliittinen tiede- ja kulttuurilehti Ulkopoliitikka". Ulkopoliittinen instituutti julkaisee "Ulkopoliitikka" -

nimistä lehteä. Tämän lehden aiemmin julkaistuja painoksia voidaan pitää tekijänoikeuslaissa tarkoitettuina teoksina.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa ensinnäkin, että teokset ovat eri nimiset. Tekijänoikeusneuvosto kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että "Ulkopolitiikka" -lehdessä ulkoasun keskeisenä tunnusmerkinä ei ole sana "Ulkopolitiikka" vaan lyhenne "UP". Lisäksi, ilmaisua "Ulkopolitiikka" on pidettävä yleiskielen sanana, joka yleisluonteisuutensa vuoksi ei voi saada suojaa TekijäL 51 §:n nojalla. Näin ollen tekijänoikeusneuvosto katsoo, että tapauksessa kuvattu menettely ei riko tekijänoikeuslakia.

Puheenjohtaja

Niklas Bruun

Sihteeri

Mikko Huuskonen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Niklas Bruun (puheenjohtaja), Arto Alaspää, Martti Heikkilä, Marit Hohtokari, Satu Kangas (eriävä mielipide), Päivi Liedes, Kai Nordberg, Paula Paloranta, Risto Salminen, Pekka Salomaa, Katariina Sorvari ja Markku Uotila.

Eriävä mielipide neuvoston lausuntoon 2005:11

Katson, että Johan Beckman Instituten julkaisema ”Yhteiskuntapoliittinen tiede- ja kulttuurilehti ULKOPOLITIIKKA” on helposti sekoitettavissa Ulkopoliittisen instituutin julkaisemaan ”UP ULKOPOLITIIKKA” -lehteen tekijänoikeuslain 51 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

Teoksen nimen suoja koskevilla 51 §:n säännöksellä halutaan estää oikeudeton teoksen nimen goodwill -arvosta hyötyminen. Toisaalta tavoitteena on suojata kuluttajia ja estää tuotteita sekoittumasta toisiinsa. Tekijänoikeuskomitea kuvaa mietinnössään (Komiteamietintö N:o 5 - 1953, Helsinki 1953, s. 82) säännöksen tavoitetta siten, että tarkoituksena on ensi sijassa tekijän suojeleminen hänelle epäedullista tai loukkaavaa sekaannusta vastaan, mutta samalla säännös olisi omiaan palvelemaan huomattavaa julkista etua. Suoja olisi komitean mukaan verrattavissa lainsäätäjän esim. toiminimelle tai tavaramerkille antamaan suojaan.

Esillä olevassa tapauksessa molempien lehtien nimissä sana ulkopoliitikka muodostaa nimen ydinsisällön. Vaikka nimet eivät ole täysin identtiset, ne ovat keskeiseltä ja olennaiselta osaltaan riittävän samankaltaiset aiheuttaakseen yleisölle sekaantumisvaaran. Sekaantumisvaaraa lisää myös se seikka, että molemmat lehdet käsittelevät samantyyppistä aihepiiriä.

Suomen tekijänoikeuslain 51 §:llä on sama sisältö kuin Ruotsin tekijänoikeuslain vastaavalla säännöksellä (50 §). Ruotsin lain esitöissä (SOU 1956:25 s. 402), jotka ovat Suomen lain vastaavia esitöitä huomattavasti laajemmat ja perusteellisemmat, todetaan nimien samankaltaisuudesta mm. seuraavaa (lihavointi laatijan):

*”Frågan i vilka fall för förväxling kan anses föreligga är avsedd att bedömas på samma sätt som hittills. I förarbetena till 1942 års ändringar i lagen mot illojal konkurrens uttalades härom helt allmänt, att förväxling mellan individualiseringsmedel kunde äga rum, **icke blott om de helt och hållet överensstämde med varandra utan även om de företedde likhet i sina huvuddrag eller i någon karakteristisk del.** Det måste lämnas åt rättspraxis att efter prövning i varje särskilt fall bestämma, när kännetecknen lätt kunde förväxlas.”*

Oikeuskirjallisuudessa (Niiranen - Tarkela: Tekijänoikeuden sanakirja, Helsinki 2000, s.93) on esitetty, että puhtaat yleiskielen sanat eivät voi saada suoja säännöksen nojalla. Pidän tätä tulkintaa pääsääntönä, mutta katson siitä voitavan poiketa perustellusta syystä. Edellä mainitussa ruotsalaisessa komiteamietinnössä (s. 402) todetaan tästä kysymyksestä seuraavaa (lihavointi laatijan):

*”En titel, som blott angiver ett visst ämne såsom föremål för framställningen i verket, är därför i allmänhet icke skyddad; hit höra sådana titlar som ”Karl XII” och ”Svensk civilrätt”. **Uteslutet är dock icke att exempelvis en tidskriftstitel, som från början är av nu antydd art, så småningom i den allmänna föreställningen kommer att representera just ifrågavarande tidskrift och därför bli föremål för skydd.**”*

Ilmaisu "ulkopolitiikka" Ulkopoliittisen instituutin julkaisemassa lehdessä on sinänsä yleiskielen sana, mutta katson sen tulleen vakiinnutetuksi kyseisen lehden nimeksi sillä tavoin, että lehti saa 51 §:ssä tarkoitettua nimen suojaa.

Tekijänoikeuslain 51 §:n säännöksen tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta tapahtuneesta rikkomisesta säädetään rangaistus lain 56 a §:ssä.

Helsingissä syyskuun 27. päivänä 2005

Satu Kangas